

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

УДК 658:338.5

БУРКО ЯРОСЛАВ ВАЛЕРІЙОВИЧ

**ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЗБІЛЬШЕННЯ ЙОГО ВНУТРІШНЬОЇ ВАРТОСТІ**

**Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(підприємства машинобудівної та металургійної галузей)**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Луганськ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України (м. Луганськ).

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор **Максимов Віталій Володимирович**, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економіки підприємства.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Дикань Володимир Леонідович**, Українська державна академія залізничного транспорту Міністерства транспорту та зв'язку України, завідувач кафедри економіки, організації та управління підприємством (м. Харків);

кандидат економічних наук, доцент **Коваленко Наталія Валеріївна**, Донбаський державний технічний університет Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри економіки і управління (м. Алчевськ).

Захист відбудеться 21 травня 2010 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.051.01 у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України за адресою: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20а.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України за адресою: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний, 20а.

Автореферат розіслано 21 квітня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.В. Козаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах жорсткої конкурентної боротьби та складності не лише оволодіння новими ринками збуту, а й утримання вже існуючих, від результативного управління підприємством залежить його здатність перемагати конкурентів і досягати поставлених цілей. Проте підприємство може отримати результати, які не є наслідком управління, а виникають під впливом випадкових факторів або таких, що не пов'язані з результативністю управління підприємством. Так, нарощування обсягів реалізації продукції або збільшення прибутку може бути викликане підвищенням ціни на продукцію, або продажем непотрібних активів, або збоями у роботі конкурентів тощо. Тому виникає необхідність визначити такий критерій, який би відображав результативність управління підприємством.

Сьогодні одним з узагальнювальних показників діяльності підприємства є його вартість, збільшення якої свідчить про досягнення підприємством позитивних результатів, що задовольняють різні цілі груп інтересів. Крім того, результативне управління підприємством веде до зростання його доходів, вартості активів, що зрештою позначається на збільшенні вартості підприємства. Тому вартість підприємства є не лише метою різних груп інтересів, а й може бути використана як критерій результативності управління підприємством. На збільшення вартості підприємства впливає підвищення його конкурентоспроможності. Набуття підприємством конкурентних переваг унаслідок результативного управління веде до збільшення вартості активів підприємства, зокрема нематеріальних, збільшення доходів від реалізації конкурентоспроможної продукції та внаслідок завоювання нових покупців. Таким чином, підвищення конкурентоспроможності підприємства приводить до зростання його вартості, і навпаки, зростання вартості підприємства свідчить про підвищення його конкурентоспроможності. Це викликає необхідність дослідити вплив конкурентоспроможності підприємства на зміну його внутрішньої вартості.

Необхідність визначення вартості підприємства як критерію результативності управління підприємством, збільшення якої відбувається на основі підвищення його конкурентоспроможності, зумовили актуальність теми дисертації, мети й завдань, що спрямовані на її досягнення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Розроблена здобувачем концепція створення вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності з урахуванням інноваційності підприємства використана при виконанні держбюджетної теми "Інноваційна модель сталого розвитку виробничих систем у динамічних умовах господарювання" (2006-2008 рр., номер державної реєстрації 0106U000291). При виконанні держбюджетної теми "Обліково-аналітичне та

організаційно-економічне забезпечення розвитку економічних систем регіону в умовах світових інтеграційних процесів" (2009-2011 рр., номер державної реєстрації 0109U003316) автором уточнено взаємозв'язок між внутрішньою вартістю підприємства як критерію результативності управління підприємством і його конкурентоспроможністю.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення та обґрунтування теоретичних і методичних положень, практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства як основи збільшення його внутрішньої вартості.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

проаналізовано критерії результативності управління промисловим підприємством;

визначено роль конкурентоспроможності підприємства у збільшенні його внутрішньої вартості;

обґрунтовано доцільність аналізу впливу конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість;

проаналізовано підходи до оцінювання вартості підприємства;

проаналізовано вплив підвищення конкурентоспроможності підприємства на збільшення його внутрішньої вартості;

розроблено підхід до формування ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності;

розроблено інструментарій підвищення конкурентоспроможності підприємства в ланцюгу створення його внутрішньої вартості;

використано розроблені рекомендації в діяльності машинобудівних підприємств.

Об'єктом дослідження є результативність управління промисловим підприємством. *Предметом дослідження* є принципи, підходи та методи підвищення конкурентоспроможності підприємства як основи збільшення його внутрішньої вартості.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є сукупність способів наукового пізнання, методів, прийомів і загальнонаукових положень, що використовувалися в процесі дослідження. Теоретичною основою дисертації послуговували положення теорії конкуренції, теорії оцінки й управління вартістю підприємства, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії економіки підприємства, менеджменту, управління конкурентоспроможністю підприємства, управління вартістю підприємства, економічного аналізу та економіко-математичного моделювання. Інформаційною базою є законодавчі та нормативні акти України, статистичні дані, фінансова звітність і дані бухгалтерського обліку вітчизняних машинобудівних підприємств, результати власних досліджень і спостережень.

У процесі вирішення поставлених завдань у роботі використовувалися методи логічного узагальнення (у процесі постановки цілей і завдань дослідження), наукової абстракції, аналізу та синтезу (при дослідженні сутності конкурентоспроможності й вартості підприємства, упоря-

дковуванні термінології), спостереження та узагальнення (при дослідженні та визначенні впливу конкурентоспроможності на елементи внутрішньої вартості підприємства); економічного аналізу (при оцінюванні вартості машинобудівних підприємств); індукції (при розробленні підходу до збільшення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності); графічні й табличні методи (при упорядковуванні даних і побудові графіків).

Наукова новизна отриманих результатів. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в розробленні принципового підходу до підвищення конкурентоспроможності підприємства як основи збільшення його внутрішньої вартості, яка є критерієм результативності управління підприємством.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в такому:

уперше:

підвищення конкурентоспроможності підприємства розглядається як основа збільшення його внутрішньої вартості, що поетапно відбувається в ланцюгу її створення на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях управління з використанням відповідних засобів підвищення конкурентоспроможності;

удосконалено:

спосіб оцінювання результативності управління підприємством, який на відміну від інших полягає у формуванні та подальшій перевірці фактичного й нормативного упорядкувань коефіцієнтів приросту, кожен з яких характеризує збільшення внутрішньої вартості підприємства за ланками ланцюга її створення;

сукупність критеріїв результативності управління підприємством шляхом додавання динамічної ознаки – збільшення внутрішньої вартості підприємства, кількісний вимір якої здійснюється з використанням коефіцієнтів приросту;

уточнено:

уявлення про взаємозв'язок між конкурентоспроможністю підприємства та його внутрішньою вартістю шляхом визначення зіставних елементів в опису характеристики конкурентоспроможності й видів внутрішньої вартості як критерію результативності управління на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях, що дозволяє збільшувати внутрішню вартість підприємства з використанням засобів підвищення його конкурентоспроможності на кожному з етапів створення внутрішньої вартості підприємства;

відповідність між видами внутрішньої вартості підприємства, яку оцінено за існуючими підходами, і різними рівнями управління підприємством (оперативним, тактичним, стратегічним), критеріями результативності якого є види внутрішньої вартості підприємства, що створює можливість виділити етапи створення внутрішньої вартості підприємства за рівнями управління;

ланцюг створення внутрішньої вартості підприємства шляхом визначення способів забезпечення результату кожної ланки ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства та її прирощення на кожному рівні управління.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Розроблені в дисертаційній роботі підходи й рекомендації являють собою методичну базу збільшення внутрішньої вартості підприємства як критерію результативності управління підприємством на основі підвищення його конкурентоспроможності. До результатів, які мають найбільше практичне значення, належать пропозиції щодо:

оцінювання впливу зміни конкурентоспроможності підприємства на збільшення його внутрішньої вартості;

оцінювання результативності управління підприємством на основі перевірки фактичного й нормативного упорядкувань коефіцієнтів приросту.

Отримані результати дослідження використовуються в роботі машинобудівних підприємств Луганської області, що підтверджується відповідними документами: ЗАТ "Стаханівський вагонобудівний завод" (довідка про використання № 62/14 від 9.06.2009 р.), ВАТ "ХК "Луганськтепловоз" (довідка про використання № 1107/2 від 14.10.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові розробки, положення, висновки та рекомендації є результатом самостійно проведеного автором дослідження щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства як основи збільшення його внутрішньої вартості, яка є критерієм результативності управління підприємством. Особистий внесок здобувача в колективно опубліковані праці визначено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Отримані результати дослідження, висновки та пропозиції доповідалися й обговорювалися на VII Міжнародній науково-практичній конференції "Україна та її регіони на шляху до інноваційного суспільства" (м. Донецьк, 2006 р.), XI Міжнародній науково-практичній конференції "Фінанси України" (м. Дніпропетровськ, 2007 р.), Міжнародній науково-практичній конференції "Управлінський потенціал у системі економічного розвитку" (м. Луганськ, 2007 р.), X Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених "Інноваційні стратегії підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки регіонів України" (м. Донецьк, 2008 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції "Маркетингові дослідження в Україні" (м. Луганськ, 2008 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції "Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу" (м. Суми, 2009 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані в 11 наукових працях, серед яких 5 статей – у наукових журналах, 1 стаття – у збірниках наукових праць, 5 публікацій – у

матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 2,93 д.а., з яких здобувачеві належать 2,75 д.а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 217 сторінках машинописного тексту. Матеріали роботи містять 23 таблиці та 33 рисунки, які подано на 37 сторінках. Список використаних джерел із 201 найменування вміщено на 21 сторінці, 1 додаток – на 2 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У дисертації за результатами проведеного автором дослідження захищаються такі основні положення.

Розділ 1. Внутрішня вартість підприємства як критерій результативності управління підприємством та шляхи її збільшення. В сучасних умовах управління підприємством має бути спрямоване на підвищення його конкурентоспроможності, яка є відносною узагальнювальною характеристикою підприємства. Аналіз критеріїв результативності такого управління показав, що поліпшення їхнього значення не завжди є наслідком управління. На такі показники, як прибуток, обсяг реалізації продукції, грошові потоки, ліквідність, платоспроможність, фондомісткість, продуктивність праці впливає багато випадкових факторів або таких, що безпосередньо не пов'язані з діями управлінців. Крім того, значення цих показників не відображають конкурентоспроможність підприємства стосовно виробників аналогічної продукції.

Конкурентоспроможність означає наявність переваг підприємства за деякими ознаками порівняно з іншими підприємствами, кожне з яких прагне досягти своїх цілей і бути кращим за конкурента. Слід також зазначити, що конкурентоспроможність набуває цільового характеру, оскільки діяльність підприємства відображає зв'язки між різними групами інтересів, кожна з яких прагне досягти своїх цілей. Унаслідок розбіжності цілей цих груп може виникати конфлікт їхніх інтересів (цілей), що виявляється в бажанні надати об'єкту власності деяких властивостей, що роблять його кращим порівняно з конкурентом. Отже, конкурентоспроможність підприємства відображає не лише його спроможність до суперництва з іншими підприємствами, а й прагнення досягти деякої цілі. Отже, конкурентоспроможність нерозривно пов'язана з конфліктом інтересів (цілей) різних груп. Це зумовлює необхідність визначити, по-перше, компромісну мету, досягнення якої задовольнить різні групи інтересів, у тому числі власників підприємства; по-друге, критерій, за яким можна судити про ступінь досягнення цілей підприємства порівняно з його конкурентами; по-третє, критерій результативності управління підприємством. Серед множини цих критеріїв (прибуток, обсяги виробництва та реалізації продукції, рентабельність та ін.) особливої вагомості набуває вартість підприємства. Вартість є економічною категорією, яка розглядається кожним науковцем у межах своєї концепції (теорії). Сього-

дні вартість використовується не лише для характеристики товару, а й при характеристиці самого підприємства. Але незважаючи на те, що вартості підприємства приділено значну кількість праць, до сьогодні не існує єдиної цілісної концепції щодо вартості підприємства й управління, спрямованого на її збільшення. Замість цього виділяють і досліджують різновиди вартості (балансову, відновлювану, ліквідаційну, ринкову, економічну додану, інвестиційну та ін.). У роботі показано, що найпридатнішою для використання в аналітичній і управлінській діяльності на підприємстві є розуміння вартості в інтерпретації Г.В. Козаченко та Г.І. Янчук, які досліджували внутрішню вартість малих підприємств. Отже, вартість розглядається як внутрішня вартість підприємства, яка є критерієм результативності його управління.

Результативне управління підприємством приводить до набуття підприємством конкурентних переваг, що позначається на збільшенні його внутрішньої вартості. Це зумовлює необхідність дослідження впливу конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість. Конкурентоспроможність і внутрішня вартість підприємства є взаємозалежними та взаємопов'язаними поняттями: збільшення конкурентоспроможності підприємства веде до зростання його внутрішньої вартості, і навпаки, зростання внутрішньої вартості підприємства свідчить про підвищення його конкурентоспроможності. Тобто внутрішня вартість підприємства є його порівняльною комплексною характеристикою, що залежить від його конкурентоспроможності. Враховуючи це, під конкурентоспроможністю слід розуміти інструмент збільшення внутрішньої вартості підприємства. Отже, управління підприємством має бути спрямованим на підвищення його конкурентоспроможності, що веде до збільшення внутрішньої вартості підприємства (рис. 1). Це дозволяє не лише задовольняти цільові групи, а й визначати конкурентну позицію підприємства порівняно з іншими підприємствами на тому ж ринку.

Таким чином, аналіз збільшення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності дозволило визначити конкурентоспроможність підприємства як основу збільшення його внутрішньої вартості. Подальше дослідження шляхів збільшення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності потребує аналізу впливу конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість.

Розділ 2. Аналіз впливу зміни конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість. У сучасних умовах внутрішня вартість підприємства свідчить про його конкурентоспроможність, оскільки конкурентоспроможне підприємство має значні конкурентні переваги й повніше використовує свій потенціал. Тому при оцінюванні вартості підприємства необхідно враховувати ці конкурентні переваги і надавати об'єктивну оцінку вартості досліджуваного підприємства і його місце в порівнянні з конкурентами. Крім того, слід зазначити, що результати оцінювання вартості підприємства використовуються зовсім не для купівлі або продажу підприємства, а для визначення стратегії його розвитку. Найпоширенішими в оцінюванні вартості підприємства є такі підходи, як доходний, витратний і порівняльний. Проведе-

ний у роботі аналіз цих підходів до оцінювання вартості підприємства дозволив визначити їхні переваги й недоліки та встановити, що для оцінювання своєї вартості підприємства звертаються до різних підходів, які, незважаючи на те, що оцінюють одну й ту ж величину (вартість), використовуються розрізнено один від одного. В результаті проведеного за цими підходами оцінювання вартості машинобудівних підприємств отримано результати, які дозволили порівняти підприємства між собою та визначити місце кожного з них серед конкурентів (табл. 1).

Результати оцінювання вартості за проаналізованими підходами дозволили встановити, що види вартості, обчислені за доходним, витратним і порівняльним підходами, значно відрізняються один від одного. Тому в роботі виділені й досліджені елементи внутрішньої вартості, оціненої за різними підходами, що дозволило уточнити відповідність між видами внутрішньої вартості, оціненої за різними підходами, і різними рівнями управління підприємством, критерієм результативності якого є види внутрішньої вартості.

Основою збільшення внутрішньої вартості підприємства є його конкурентоспроможність. У роботі визначено вплив конкурентоспроможності підприємства на елементи вартості, обчисленої за різними підходами. Це дозволило встановити, що вартість за доходним підходом відображає конкурентоспроможність продукції; за витратним – капіталізовану вартість активів (вартість власного капіталу) підприємства, а за порівняльним – ураховує не стільки конкурентоспроможність самого підприємства, скільки вартість його конкурента, і тому може бути використана як критерій конкурентоспроможності підприємства на стратегічному рівні. Зіставлення видів внутрішньої вартості підприємства, обчисленої за різними підходами, та елементів в опису характеристики конкурентоспроможності підприємства дозволило уточнити уявлення про взаємозв'язок між конкурентоспроможністю підприємства та його внутрішньою вартістю (рис. 2).

Визначення впливу конкурентоспроможності підприємства на його вартість через розмір доходів ураховує конкурентоспроможність продукції підприємства. Здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію, що користується попитом у споживачів, порівняно з аналогічною продукцією конкурентів, приводить до збільшення частки підприємства на ринку, а отже, веде до нарощування обсягів виробництва та реалізації його продукції. Таким чином, збільшуються доходи підприємства, які використовуються при розрахунку вартості підприємства за доходним підходом. Зміна конкурентоспроможності впливає також на зміну вартості окремих активів і пасивів підприємства, дані про які використовуються при розрахунку вартості підприємства за витратним підходом. Обчислена в такий спосіб вартість підприємства показує його фінансовий стан і тому може бути використана для порівняння різних підприємств стосовно один одного. За порівняльним підходом ураховується не лише вплив конкурентоспроможності досліджуваного підприємства на його вартість, а й вплив конкурентоспроможності конкурента на вартість досліджуваного підприємства. Це дозволяє враховувати сутність конкурен-

тоспроможності як відносної характеристики, що показує ступінь задоволення груп інтересів підприємства в порівнянні з його конкурентами, у визначенні вартості досліджуваного підприємства.

Таким чином, аналіз впливу зміни конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість дозволив уточнити уявлення про взаємозв'язок між конкурентоспроможністю підприємства та його внутрішньою вартістю як критерію результативності управління підприємством. Це дало змогу встановити, що доходний, витратний і порівняльний підходи використовують різні показники для оцінювання вартості, які відповідають критеріям різних рівнів управління (зокрема, оперативного, тактичного та стратегічного), спрямованого на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Уточнення відповідності між рівнями управління й видами внутрішньої вартості підприємства, а також вивчення взаємозв'язку між конкурентоспроможністю та внутрішньою вартістю підприємства потребує розробки підходу до збільшення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності.

Розділ 3. Збільшення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності. Підвищення конкурентоспроможності підприємства приводить до збільшення його внутрішньої вартості через збільшення доходів, вартості активів і прибутковості власного капіталу на різних рівнях управління підприємством і часових горизонтах. Це дозволяє говорити про те, що внутрішня вартість підприємства послідовно створюється на різних рівнях управління (оперативному, тактичному, стратегічному) за рахунок набуття конкурентних переваг і підвищення його конкурентоспроможності, яка, у свою чергу, веде до підвищення ефективності підприємства. Розроблений підхід до формування ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності дозволив уточнити ланцюг створення внутрішньої вартості підприємства шляхом визначення способів забезпечення результату кожної ланки ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства та її прирощування на кожному рівні управління (рис. 3).

На кожному рівні управління підприємством унаслідок підвищення конкурентоспроможності його продукції та конкурентоспроможності самого підприємства відбувається відповідне прирощення його внутрішньої вартості. Це відбувається в результаті послідовного збільшення доходів, вартості його активів і підвищення прибутковості власного капіталу. Враховуючи це, вартість підприємства на стратегічному рівні управління має бути вищою за вартість на тактичному й, відповідно, оперативному рівнях, а вартість на тактичному рівні управління – більшою за вартість на оперативному рівні. На основі встановлення співвідношення основних етапів ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства з елементами його конкурентоспроможності визначено пріоритетність кожного рівня управління в ланцюгу створення внут-

рішньої вартості підприємства та відповідність цілей і критеріїв збільшення вартості на стратегічному, тактичному й оперативному рівнях управління підприємством.

Зміна внутрішньої вартості підприємства на різних етапах у ланцюгу її створення відбувається за рахунок підвищення або зниження конкурентоспроможності підприємства в результаті зміни результативності управління підприємством. Значна варіація показників вартості ускладнює сприймання результатів оцінювання прирощення внутрішньої вартості на різних рівнях управління за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємства та порівняння цих результатів за різні роки в різних підприємств. Тому на основі розробленого інструментарію підвищення конкурентоспроможності підприємства в ланцюгу створення його внутрішньої вартості вдосконалено сукупність критеріїв результативності управління підприємством шляхом додавання до неї динамічної ознаки, яка ідентифікується збільшенням внутрішньої вартості підприємства, кількісний вимір якої здійснюється з використанням коефіцієнтів приросту, кожен з котрих характеризує збільшення внутрішньої вартості підприємства за ланками ланцюга її створення (табл. 2).

Нормативне значення запропонованих коефіцієнтів приросту має бути більше за одиницю, оскільки в такому випадку це свідчить про приріст внутрішньої вартості підприємства відповідно до ланцюга її створення. Інші можливі варіанти співвідношень зазначених коефіцієнтів проранжовані відповідно до значущості рівнів управління підприємством. Так, стратегічний рівень (напрямний рівень управління, який є пріоритетним і встановлює головну мету управління) має бути більшим за оперативний (найнижчий ієрархічний рівень управління), і тому значення показника, що відображає прирощення вартості на стратегічному рівні в порівнянні з оперативним, є пріоритетним при визначенні результативності управління підприємством. Наступним за значущістю є прирощення вартості підприємства на стратегічному рівні управління в порівнянні з тактичним рівнем, позитивне значення якого свідчить про задовільну організацію ланцюга створення внутрішньої вартості на цьому етапі. Менш значущим у порівнянні з попередніми коефіцієнтами є коефіцієнт приросту вартості на тактичному рівні в порівнянні з оперативним, оскільки ці два рівні підпорядковані стратегічному рівню, який є визначальним у ланцюгу створення внутрішньої вартості підприємства. Зважаючи на це, у табл. 3 також запропоновано матрицю визначення результативності управління підприємством за критерієм його внутрішньої вартості. На основі цієї матриці шляхом порівняння фактичного та нормативного упорядкування коефіцієнтів приросту можна оцінити результативність управління підприємством у залежності від зміни його внутрішньої вартості в ланцюгу її створення.

Таким чином, удосконалено спосіб оцінювання результативності управління підприємством, що полягає у формуванні та подальшій перевірці фактичного й нормативного упорядкування коефіцієнтів приросту, кожен з яких характеризує збільшення внутрішньої вартості підприємства за ланками ланцюга її створення. Результати оцінювання результативності управ-

ління машинобудівних підприємств за критерієм внутрішньої вартості подано в табл. 3. Результати проведеного оцінювання дозволяють робити висновки про результативність управління підприємством на різних рівнях у ланцюгу створення внутрішньої вартості підприємства та визначати резерви збільшення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності за різними рівнями управління. Збільшення внутрішньої вартості підприємства, будучи компромісною метою для різних груп інтересів, у свою чергу, приведе до задоволення цих груп, а отже, зниження конфліктів між ними, що сприятиме сталому розвитку підприємства та свідчатиме про ще більше підвищення рівня його конкурентоспроможності порівняно з іншими підприємствами.

Розроблені рекомендації апробовані на прикладі машинобудівних підприємств: ВАТ "Луганський завод гірничого машинобудування", ВАТ "Свердловський завод гірничо-шахтного обладнання", ЗАТ "Криворізький завод гірничого обладнання". Зокрема, оцінено їхню внутрішню вартість, визначено конкурентоспроможність стосовно один одного та результативність управління кожного з підприємств за критерієм внутрішньої вартості. Аналіз засвідчив, що лише управління ВАТ "Луганський завод гірничого машинобудування" можна оцінити високо. Це свідчить про доцільність і результативність існуючого управління на підприємстві та використання резервів для підвищення його конкурентоспроможності.

Оцінювання результативності управління конкурентоспроможністю ВАТ "Свердловський завод гірничо-шахтного обладнання" є критичним за всі роки, оскільки показники вартості на стратегічному й тактичному рівнях управління перевищують показник вартості на оперативному рівні, а прирощення вартості на стратегічному рівні порівняно з тактичним рівнем управління не відбувається. Оцінювання результативності управління конкурентоспроможністю ЗАТ "Криворізький завод гірничого обладнання" в основному є незадовільним, незважаючи на те, що підприємство має вищу вартість за інші підприємства на стратегічному рівні управління, тобто посідає перше місце серед конкурентів. Необхідно зазначити, що покращення управління на підприємстві зумовить підвищення його конкурентоспроможності та створення ще більшої вартості за рахунок використання наявних резервів, що у свою чергу приведе до досягнення цілей різних груп інтересів.

Таким чином, розроблені в роботі положення та рекомендації щодо збільшення внутрішньої вартості підприємства, що є критерієм результативності управління підприємством, на основі підвищення його конкурентоспроможності дозволяють визначити вплив зміни конкурентоспроможності кожного підприємства на збільшення його внутрішньої вартості й оцінити результативність управління підприємства, спрямованого на підвищення його конкурентоспроможності, за критерієм внутрішньої вартості відповідно до ланцюга її створення.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі проведеного дослідження вирішено актуальне науково-практичне завдання щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства як основи збільшення його внутрішньої вартості, яка є критерієм результативності управління підприємством. Основні висновки та результати, одержані в ході дослідження, зводяться до такого.

1. За результатами аналізу критеріїв результативності управління промисловим підприємством було встановлено, що сьогодні узагальненим показником, що характеризує діяльність підприємства та відображає його стан стосовно конкурентів, є внутрішня вартість підприємства. На основі цього встановлено, що збільшення внутрішньої вартості підприємства не лише відображає результативність управління підприємством, а й свідчить про підвищення його конкурентоспроможності.

2. На основі визначення ролі конкурентоспроможності підприємства у збільшенні його внутрішньої вартості встановлено, що підвищення конкурентоспроможності підприємства є основою збільшення його внутрішньої вартості. Це веде до задоволення цілей різних груп інтересів, у тому числі його власників, і зумовлює необхідність дослідження впливу конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість.

3. Аналіз сутності конкурентоспроможності підприємства та її взаємозв'язку з його внутрішньої вартістю дозволив встановити, що внутрішня вартість підприємства є його порівняльною комплексною характеристикою, яка залежить від його конкурентоспроможності. Це дало змогу обґрунтувати доцільність проведення аналізу впливу конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість і визначити необхідність проведення оцінювання вартості підприємства та дослідження її прирощення за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємства.

4. Аналіз підходів до оцінювання вартості машинобудівних підприємств дав змогу визначити, що підприємства звертаються до різних підходів, які, незважаючи на те, що оцінюють одну й ту ж величину (вартість), використовуються розрізнено один від одного. Результати оцінювання вартості за проаналізованими підходами дозволили встановити, що види внутрішньої вартості, обчислені за доходним, витратним і порівняльним підходами, значно відрізняються один від одного та є критеріями результативності управління підприємством відповідно на оперативному, тактичному і стратегічному рівнях. На основі цього уточнено відповідність між видами внутрішньої вартості підприємства, оціненої за різними підходами, і різними рівнями управління підприємством, критерієм результативності якого є види внутрішньої вартості, що дозволяє виділити етапи створення внутрішньої вартості підприємства за рівнями управління.

5. На основі аналізу взаємозв'язку між конкурентоспроможністю підприємства та його внутрішньою вартістю встановлено, що внутрішня вартість підприємства створюється на різ-

них рівнях управління підприємством, що спрямоване на підвищення його конкурентоспроможності. Зіставлення видів внутрішньої вартості підприємства, обчисленої за різними підходами, та елементів в опису характеристики конкурентоспроможності підприємства допомогло уточнено уявлення про взаємозв'язок між конкурентоспроможністю підприємства та його внутрішньою вартістю.

6. Розроблено підхід до формування ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності. Це дозволило уточнити ланцюг створення внутрішньої вартості підприємства шляхом визначення способів забезпечення результату кожної ланки ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства та її прирощення на кожному рівні управління за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємства.

7. На основі розробленого інструментарію підвищення конкурентоспроможності підприємства в ланцюгу створення його внутрішньої вартості вдосконалено сукупність критеріїв результативності управління підприємством шляхом додавання до неї динамічної ознаки, яка ідентифікується збільшенням внутрішньої вартості підприємства, кількісний вимір якої здійснюється з використанням коефіцієнтів приросту, кожен з котрих характеризує збільшення внутрішньої вартості підприємства за ланками ланцюга її створення. Це дало змогу вдосконалити спосіб оцінювання результативності управління підприємством, що полягає у формуванні та подальшій перевірці фактичного й нормативного упорядкування коефіцієнтів приросту, кожен з яких характеризує збільшення внутрішньої вартості підприємства за ланками ланцюга її створення.

8. Розроблені рекомендації використані в діяльності машинобудівних підприємств ВАТ "Луганський завод гірничого машинобудування", ВАТ "Свердловський завод гірничо-шахтного обладнання", ЗАТ "Криворізький завод гірничого обладнання", що дозволило визначити вплив зміни конкурентоспроможності кожного підприємства на збільшення його внутрішньої вартості й оцінити результативність управління підприємствами, спрямованого на підвищення їхньої конкурентоспроможності, за критерієм внутрішньої вартості.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Бурко Я. В. Стратегический потенциал предприятия как источник его конкурентного преимущества / Я. В. Бурко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2006. — № 4 (98). Ч. 2. — С. 16–19.

2. Бурко Я. В. Управление конкурентоспособностью предприятия / Я. В. Бурко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2006. — № 12 (106). — С. 59–61.

3. Бурко Я. В. Оценка конкурентоспособности предприятия / Я. В. Бурко // Прометей. Регіональний зб. наук. праць з економіки. Вип. 3 (21). — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, ЛТД", 2006. — С. 173–176.

4. Бурко Я. В. Методологічні аспекти конкурентоспроможності підприємства / Я. В. Бурко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2007. — № 1 (107). — С. 82–87.

5. Бурко Я. В. Методичні підходи до розрахунку інтегральної оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств / Я. В. Бурко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2008. — № 4 (122). — С. 27–33.

6. Бурко Я. В. Обґрунтування стратегії управління конкурентоспроможністю підприємства / В. В. Максимов, Я. В. Бурко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2009. — № 9 (139). — С. 69–77.

Особистий внесок здобувача: визначено шляхи досягнення підприємством конкурентних переваг, обґрунтовано новий підхід до реалізації конкурентної стратегії підприємства.

Друковані матеріали наукових конференцій

7. Бурко Я. В. Показники оцінки конкурентоспроможності / Я. В. Бурко // Фінанси України: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 трав. 2007 р. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. — С. 14-15.

8. Бурко Я. В. Поліпшення використання трудового потенціалу як шлях підвищення конкурентоспроможності підприємства / Я. В. Бурко // Управлінський потенціал у системі економічного розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 жов. 2007 р. — Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2007. — С. 32–33.

9. Бурко Я. В. Система факторів конкурентоспособности предприятия / Я. В. Бурко // Інноваційні стратегії підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки регіонів України: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених, 25 бер. 2008 р. — Донецьк: ТОВ "ДЕП", 2008. — С. 36–37.

10. Бурко Я. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства на основі вартісного підходу / Я. В. Бурко // Маркетингові дослідження в Україні: III Міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 трав. 2008 р. : тези доповід. — Луганськ, 2008. — С. 38–41.

11. Бурко Я. В. Моніторинг системи управління конкурентоспроможністю підприємства / Я. В. Бурко // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 1-3 жов. 2009 р. : тези доповід. — Суми: ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2009. — С. 44–46.

АНОТАЦІЯ

Бурко Я.В. Підвищення конкурентоспроможності підприємства як основа збільшення його внутрішньої вартості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (підприємства машинобудівної та металургійної галузей). – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України, Луганськ, 2010.

Проаналізовано критерії результативності управління промисловим підприємством. Установлено, що збільшення внутрішньої вартості підприємства відображає результативність управління підприємством і свідчить про підвищення його конкурентоспроможності. Визначено роль конкурентоспроможності підприємства у збільшенні його внутрішньої вартості. Обґрунтовано доцільність аналізу впливу конкурентоспроможності підприємства на його внутрішню вартість. Проаналізовано підходи до оцінювання вартості підприємства, визначено їхні переваги й недоліки. Уточнено відповідність між видами внутрішньої вартості, оціненої за різними підходами, і різними рівнями управління підприємством. Виділено етапи створення внутрішньої вартості підприємства за рівнями управління. Проаналізовано вплив підвищення конкурентоспроможності підприємства на збільшення його внутрішньої вартості. Уточнено уявлення про взаємозв'язок між конкурентоспроможністю та внутрішньою вартістю підприємства. Розроблено підхід до формування ланцюга створення внутрішньої вартості підприємства на основі підвищення його конкурентоспроможності, що дозволило уточнити ланцюг створення внутрішньої вартості підприємства. Удосконалено сукупність критеріїв результативності управління підприємством. Удосконалено спосіб оцінювання результативності управління підприємством шляхом формування та подальшої перевірки фактичного й нормативного упорядкування коефіцієнтів приросту, кожен з яких характеризує збільшення вартості підприємства за ланками ланцюга її створення. Використано розроблені рекомендації щодо визначення впливу конкурентоспроможності кожного підприємства на збільшення його внутрішньої вартості й оцінювання результативності управління підприємствами, спрямованого на підвищення їхньої конкурентоспроможності, за критерієм внутрішньої вартості в діяльності машинобудівних підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, внутрішня вартість, результативність управління, рівні управління, ланцюг створення внутрішньої вартості, оцінювання, коефіцієнт.

АННОТАЦИЯ

Бурко Я.В. Повышение конкурентоспособности предприятия как основа увеличения его внутренней стоимости. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями (предприятия машиностроительной и металлургической отраслей). – Восточнoукраинский национальный университет имени Владимира Даля Министерства образования и науки Украины, Луганск, 2010.

Проанализированы критерии результативности управления промышленным предприятием. Определено, что увеличение внутренней стоимости предприятия отображает результативность управления предприятием и свидетельствует о повышении его конкурентоспособности. Установлено, что внутренняя стоимость предприятия является критерием результативности его управления. Определена роль конкурентоспособности предприятия в увеличении его внутренней стоимости. Обоснована целесообразность анализа влияния конкурентоспособности предприятия на его внутреннюю стоимость.

Проанализированы основные подходы к оценке стоимости предприятия, определены их преимущества и недостатки. Показано, что по стоимости предприятия можно судить о его конкурентоспособности. Проведена оценка стоимости машиностроительных предприятия, на основании результатов которой определено место каждого предприятия среди конкурентов. Выделены и исследованы элементы внутренней стоимости предприятия, оцененной по разным подходам. Установлено, что доходный, расходный, и сравнительный подходы используют разные показатели для оценки стоимости, которые отвечают критериям разных уровней управления (в частности, оперативного, тактического и стратегического), направленного на повышение конкурентоспособности предприятия. На основании этого уточнено соответствие между видами внутренней стоимости, оцененной по разным подходам, и разными уровнями управления предприятием, критерием результативности которых эти виды являются. На основе этого выделены этапы создания внутренней стоимости предприятия по уровням управления. Проанализировано влияние повышения конкурентоспособности предприятия на увеличение его внутренней стоимости. Уточнено представление о взаимосвязи между конкурентоспособностью предприятия и его внутренней стоимостью как критерия результативности управления предприятием на основе сопоставления видов внутренней стоимости предприятия, рассчитанной по разным подходам, и элементов в описании характеристики конкурентоспособности предприятия. Разработан подход к формированию цепочки создания внутренней стоимости предприятия на основе повышения его конкурентоспособности. Уточнена цепочка создания внутренней стоимости предприятия путем определения способов обеспечения результата каждого звена цепочки создания внутренней стоимости предприятия и ее прироста на каждом уровне управления. Установлено, что на каждом уровне управления предприятием в результате повышения конкурентоспособности его продукции и конкурентоспособности самого предприятия проис-

ходит соответствующий прирост его внутренней стоимости за счет последовательного увеличения доходов, стоимости его активов и повышения прибыльности собственного капитала.

Усовершенствована совокупность критериев результативности управления предприятием путем добавления к ней динамического признака, который идентифицируется увеличением внутренней стоимости предприятия, количественное измерение которого осуществляется с использованием приростных коэффициентов, каждый из которых определяет увеличение внутренней стоимости предприятия по звеньям цепочки ее создания. Установлено нормативное значение приростных коэффициентов, определяющих соотношение в видах внутренней стоимости в цепочке ее создания. Проранжированы возможные варианты соотношений приростных коэффициентов в соответствии с приоритетностью уровней управления предприятием. Предложена матрица определения результативности управления предприятием по критерию внутренней стоимости. Усовершенствована оценка результативности управления предприятием путем формирования и последующей проверки фактического и нормативного упорядочивания приростных коэффициентов. Рассчитаны коэффициенты, характеризующие прирост внутренней стоимости предприятия в цепочке ее создания, для машиностроительных предприятий. Определена результативность управления каждого предприятия путем проверки фактического и нормативного упорядочивания его показателей.

Использованы разработанные рекомендации относительно определения влияния конкурентоспособности каждого предприятия на увеличение его внутренней стоимости и оценки результативности управления предприятием, направленного на повышение его конкурентоспособности, по критерию внутренней стоимости в деятельности машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность, внутренняя стоимость, результативность управления, уровни управления, цепочка создания внутренней стоимости, оценка, коэффициент.

ANNOTATION

Burko Y.V. The rise of enterprise competitiveness as the base of its internal value growth. – Manuscript.

The thesis claiming the scientific Economy Candidate's Degree on the specialty – 08.00.04 – Enterprise Economics and Management (enterprises of machine-building and metallurgical branches of industry). – Ukraine Ministry of Education and Science Volodymyr Dal East-Ukrainian National University, Luhansk, 2010.

The criteria of enterprise management effectiveness have been analyzed. It has been defined that enterprise internal value growth represents the enterprise management effectiveness and indicates

the enterprise competitiveness rise. The role of enterprise competitiveness in its internal value growth has been defined. The appropriateness of the analysis of the impact of enterprise competitiveness upon its internal value has been grounded. The approaches towards enterprise value appraisal have been analyzed, their advantages and disadvantages have been defined. The correspondence between types of internal value appraised by different approaches and different levels of enterprise management has been specified. The stages of enterprise internal value creation by the levels of management have been singled out. The impact of the rise of enterprise competitiveness on its internal values growth has been analyzed. The conception about the interrelation of competitiveness and internal value of an enterprise has been specified. The approach to enterprise internal value creation chain forming on the base of enterprise competitiveness rise has been developed. This allowed the enterprise internal value creation chain to be specified. The set of enterprise management effectiveness criteria has been updated. The method of estimation of enterprise management effectiveness has been updated by means of forming and further verification of real and normative ranking of coefficients which characterize enterprise value growth in the value creation chain. The developed recommendations concerning the definition of the impact of enterprise competitiveness on its internal value growth, and estimation of the effectiveness of enterprise management, which is directed to its rise in competition rise, by the criterion of the internal value have been used in machine-building enterprises' activity.

Key words: competitiveness, internal value, management effectiveness, level of management, internal value creation chain, appraisal, coefficient.

Підписано до друку 8.04.2009 р. Формат 60×90/16 0,9 д.а.

Тираж 100 екземплярів. Замовлення №

Ротапринт СНУ ім. В. Даля. 91034, м. Луганськ, квартал Молодіжний, 20А.